

Ulica Augusta Cesarca u Đakovu: povijest zgrada i vlasnika

IZVORNI ZNANSTVENI ČLANAK

711.73(497.5 Đakovo),19/20“

Željko Lekšić

Đakovo

U radu se prikazuje nastanak i izgradnja Ulice Augusta Cesarca u Đakovu, u razdoblju od sredine 19. stoljeća do danas. Ova ulica, jedna od manjih ulica u staroj gradskoj jezgri, isprva je bila poznata pod nazivom Vatrogasna (kasnije Stara vatrogasna), prema spremištu Dobrovoljnog vatrogasnog društva, koje se u njoj nalazilo. Obrađen je historijat pojedinih kuća i zgrada, a predstavljeni su i njihovi vlasnici kroz povijest, pri čemu je posebna pozornost posvećena onima koji su ostavili više traga u đakovačkoj povijesti. Naposljetku, prikazan je i nastanak te razvoj gradske tržnice, koja je također smještena u ovoj ulici.

Ključne riječi: Đakovo, Ulica Augusta Cesarca, tržnica, Dobrovoljno vatrogasno društvo.

Ulica sadašnjeg naziva Ulica Augusta Cesarca¹ nekoć se zvala Vatrogasna ulica², i to stoga što se nekoć u toj ulici na mjestu starih biskupijskih zgrada,

1 August Cesarec, književnik, publicist i revolucionar (Zagreb, 4. 12. 1893 – nedaleko od Zagreba, 17. 7. 1941). Opširnije u: Cesarec, August. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2013. – 2025. URL: <https://enciklopedija.hr/clanak/cesarec-august> (pristupljeno 2025-06-04).

2 Vidljivo na planu grada iz 1899. godine, koji je načinio civilni mjernik ing. Vinko Gašhy, u mjerilu 1 : 1950. Na planu stoji napomena: „Prerisao iz katastr: indikatio: mapah te povečao sa mjerila 1:1280 na 1:1950 mt: U Djakovu 25. Ožujka 1899. Vinz: Gašhy”. Plan je, izgleda, nekoć stajao uramljen na zidu u zgradi općinskog poglavarstva, a sada se nalazi u Muzeju Đakovštine.

na području današnje tržnice, nalazilo spremište đakovačkog Dobrovoljnog vatrogasnog društva. Društvo je osnovano 1872. godine. Nakon što je 1922. godine dovršena zgrada novog vatrogasnog spremišta u Gupčevoj ulici, ovu su ulicu Đakovčani nazivali Stara vatrogasna, a Gupčevu Nova vatrogasna. Od 1946. godine ulica nosi naziv Augusta Cesarca.³

Ulica je nastala kao spoj Ulica Matije Gupca i Pavićeve ulice odnosno Pavića ulice, što je stari naziv. Ulica Matije Gupca nastala je oko 1810. godine nakon naseljavanja Nijemaca, koje je proveo biskup Antun Mandić. Pavićeva ulica nastala je 1809./1810. godine⁴, a prije toga ovuda je vodio običan put za tadašnje đakovačko groblje, koje je u to vrijeme već bilo zapušteno, s obzirom na to da je 1780. godine bilo otvoreno novo groblje. Taj je spoj izvršen preko zemljišta u vlasništvu đakovačkog vlastelinstva, a sav istočni dio od toga bio je neizgrađen. Bili su tu pašnjaci, a taj prostor Đakovčani su nazivali Bajnak. Nakon stvaranja novog puta između te dvije ulice, u prvoj polovici 19. stoljeća, biskupijsko vlastelinstvo dalo je sagraditi nekoliko kuća radi smještaja svojih službenika. S vremenom ih je Biskupija prodavala. Uz razne obnove kuće su služile svrsi sve do osamdesetih godina 20. stoljeća, kada su postupno srušene, a na njihovim mjestima niknuo je niz novih višekatnih zgrada.

Cesta kroz ulicu uređena je 1900. godine. Općinska vlast donijela je odluku glede izgradnje Vatrogasne ulice u dužini od 272 metra.⁵ Cesta je izgrađena iste godine.⁶

Ulica se prostire u smjeru sjever-jug. Sastojala se od jednog reda kuća na istočnoj strani. Na zapadnoj strani nije bilo kuća, već su tu bili vrtovi koji su pripadali kanoničkim kurijama na Strossmayerovu trgu. Pedesetih godina 20. stoljeća započeto je izuzimanje dijelova tih vrtova i izgradnja višekatnih stambenih zgrada.

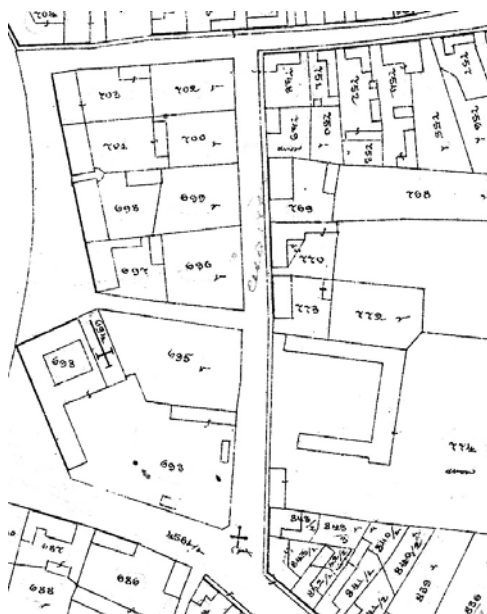
Ulica završava na jugu križanjem s Pavićevom ulicom.

3 Oglas, Đakovština, Glasilo Narodne fronte za kotar i grad Djakovo, 12. 1. 1946., 4.

4 Milko CEPELIĆ, *Djakovačka groblja*, Đakovo, 1916., 18.

5 XV. Izvješće upravnoga odbora županije virovitičke, za vrijeme od 1. siječnja do 31. prosinca 1900., Osijek, 1901., 78.

6 XV. Izvješće upravnoga odbora županije virovitičke, 197. U Izvješću je zapisano sljedeće: „izgradila je občina Djakovo godine 1900 cestu u vatrogasnoj ulici sa troškom od 3589 K. 46 f., koji je trošak bio proračunom upravne občine osiguran.”

Slika 1. Ulica Augusta Cesarca na katastarskom planu iz 1902. godine.

1. Kuće na istočnoj strani

Na istočnoj strani ulice postojao je red kuća u pretežitom vlasništvu Biskupije. Moguće je da su ustvari sve kuće u početku bile u biskupijskom vlasništvu, a da su neke kasnije prodavane. To se mišljenje osobito odnosi na kuću u vlasništvu ljekarnika Trangerera.

Ove kuće bile su uključene u planove uređenja Strossmayerova trga prije Drugog svjetskog rata. Naime, biskup J. J. Strossmayer, a poslije njega biskup Ivan Krapac, planirali su postojeće kurije na Trgu srušiti, proširiti Trg sve do niza kuća na istočnoj strani Ulice A. Cesarca, te ovdje sagraditi tri reprezentativne jednokatne kurije za sve kanonike. Smatralo se da bi tako Đakovo dobilo lijep i prostran trg pred katedralom, te da bi se kaptol riješio starih, dotrajalih, vlažnih kurija. Već su bili gotovi i nacrti, koji se čuvaju u Arhivu stolnoga kaptola.⁷

7 Marin SRAKIĆ, „Stolni kaptol bosanski ili đakovački i srijemski u Đakovu”, *Diacovensia*, god. III., br. 1, Đakovo, 1995., 260.

Pred Drugi svjetski rat donesena je Regulatorna osnova Đakova, prema kojoj je bilo u planu izmještanje tržnice s Trga, a i uklanjanje kanoničkih kurija. O Regulatornoj osnovi u zagrebačkim novinama moglo se pročitati sljedeće: „Kako su na sredini Strossmayerovog trga starinske kanoničke kurije, koje se imadu srušiti te će se i ovo pitanje dodirnuti u pregovorima s biskupom. Dvije kurije su sada prazne, a jedna je čak i iznajmljena poreskoj upravi, te ne bi bilo zapreke, da se one čim prije uklone. Ovim bi se dobio lijepi prostor u sredini mjesta, gdje bi mogle biti krasne nasade i cvijetnjaci, a kuće bi se mogle izgraditi u pozadini, i to najmanje dvokatnice, što bi dalo vrlo lijepu sliku ne samo ovoj četvrti već i cijelom Đakovu.”⁸

U nastavku teksta donosimo opis starih kuća koje su nekoć postojale na istočnoj strani ulice. Označili smo ih brojevima iz stare numeracije kuća iz sredine 19. stoljeća.⁹ Sada su ovdje četiri trokatnice s potkrovljem.

Slika 2. Red starih kuća na istočnoj strani ulice.

8 „Regulatorna osnova predviđa proširenje trga pred katedralom i njegovo pretvaranje u park”, *Novosti*, Zagreb, 10. 5. 1939., 9.

9 O staroj numeraciji kuća u Đakovu: Željko LEKŠIĆ, „Numeracija kuća u Đakovu iz sredine 19. stoljeća”, *Đakovački vezovi, Jubilarna revija 1967-1991.*, Đakovo, 1991., 82; Željko LEKŠIĆ, „Numeracija kuća u Đakovu iz sredine 19. stoljeća i njihovi vlasnici”, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 12/2015., 55–69.

1.1 Kuća broj 66

Prema navodima M. Markovića, koji se koristio podacima katastra iz 1863. godine, ovdje je bila vlastelinska kovačnica i kolarija. Nešto kasnije u vrijeme osnivanja zemljišnih knjiga 1879. godine kao vlasnik ove okućnice bila je upisana Biskupija Djakovo.¹⁰ Dalje Marković navodi sljedeće: „Tamo je živio Tomo Centner, kovač i njegova žena Marija r. Beran. Nakon njega je tu radio kao kolar Ivo Đuranić. U staroj kovačnici živi danas (t.j. početkom sedamdesetih godina 19. st. – op. p.) obitelj licitara Bognara i pletača Slaninke, a u kolariji stanuje krojač Ivo Čurković.”¹¹

Prema podacima koje smo pronašli, Tomo Zentner (1881.), stolarski majstor, sin Josipa Zentnera, kolara i Elizabete rođ. Lazar oženio se 1909. Marijom Beran (1877.), kćeri Josipa Berana, mlinara i Eve rođ. Kurtz.¹² Zasigurno je i Tomin otac Josip radio u ovdašnjoj kolariji.

Kovačnica se nalazila južnije od kolarije. Prema podacima iz Matične knjige umrlih saznajemo da je ovdje živio vlastelinski kovač Venceslav Pavelko sa suprugom Katom. Ovdje su im 1895. godine umrla djeca (najvjerojatnije ovdje i rođena), Viktor u dobi od pet godina i Anica u dobi od devet godina.

U dijelu u kojem su živjeli obitelji Bognar i Slaninka, prema nekim podacima, živjele su kasnije obitelji Horniš i Mirković.

Posljednji vlasnik uglovnice, bivše kolarije, bio je krojač Ivan Čuković (1922. – 1986.), koji je ovdje živio sa suprugom Marijom (1922. – 1995.). Imali su sina i dvije kćeri. Sin Mihajlo (1949. – 2024.) bio je prosvjetni djelatnik i istaknuti član Foto-kino kluba.¹³ Prije Čukovićeve krojačnice ovdje je u malom poslovnom prostoru bila brijačnica Stjepana Fehira.¹⁴

10 Općinski sud u Đakovu, Zemljišno knjižni odjel (dalje: ZKO), zemljišno knjižni uložak (dalje: zk. ul.) 27. Kč. br. 748.

11 Mirko MARKOVIĆ, „Đakovo i Đakovština”, *Zbornik Đakovštine br. 1*, Zagreb, 1976., 243. Pogrešno je napisano „Čurković” umjesto „Čuković”.

12 Pronašli smo i ime Tomo Centner (1900.), od roditelja Martina Centnera i Barbare rođ. Eret, koji se 1944. oženio Rozom Marković. Stoga nismo sasvim sigurni o kojem je Tomi Centneru riječ.

13 Zahvaljujući Mihajlu Čukoviću, koji je mnogo snimao po gradu, postoje brojne fotografije iz kojih možemo saznati kako je grad izgledao u prošlosti, a mnoge je načinio u ovoj ulici.

14 Stjepan Fehir (1905.) stoji ispred svoje brijačke radnje na fotografiji, koja je nastala izgleda šezdesetih godina 20. st.

Dakle, ovdje su bila dva objekta, zgrada kolarije na uglu i zgrada kovačnice, koja je bila južnije.¹⁵

Sada se na mjestu nekadašnje kolarije i Čukovićeve kuće nalazi četverokatnica s kupolom na krovu, a nosi kbr. 1. To je najnovija zgrada u nizu. U zgradi se nalaze 21 stambeni i 6 poslovnih prostora.¹⁶ Nakon dovršenja izgradnje ove zgrade krajem 20. stoljeća u tisku se moglo uočiti da su mnogi Đakovčani bili nezadovoljni izgledom, te činjenicom da zaklanja pogled na katedralu.

Na mjestu nekadašnje kovačnice nalazi se trokatnica s poslovnim prostorima i potkrovljem, koja nosi kbr. 3. U zgradi se nalaze 17 stambenih i sedam poslovnih prostora.¹⁷

Slika 3. Red starih kuća na istočnoj strani ulice. U prvoj je (izgleda šezdesetih godina 19. stoljeća) bila brijačnica Stjepana Fehira.

15 Na katastarskoj mapi iz 1902. ovaj posjed sastoji se od k. č. br. 748 na uglu sa zgradom kolarije kč. br. 66 i kč. br. 749 sa zgradom kovačnice.

16 ZKO, zk. ul. 1966.

17 ZKO, zk. ul. 8183.

1.2 Kuća broj 71

Sljedeća kuća ka jugu bila je kuća starog kućnog broja 71.¹⁸ Prema navodima M. Markovića ova je zgradu podignulo vlastelinstvo u prvoj polovici 19. stoljeća, te ju je otkupio 1865. godine Nikola Hummel.¹⁹ On je bio glazbenik koralist. Vjerojatno je ovdje stanovao i prije kupnje. Supruga mu je bila Katarina rođ. Seidl, koja je umrla 1868. godine.²⁰

Prema zemljišnim knjigama od 1869. godine vlasnica je Hermina Lucić.²¹ Ovdje su živjeli Ivan pl. Lucić (1826. – 1884.) sa suprugom Herminom rođ. Buzagić (1836. – 1888.), te sinom Dragutinom (1857.) i kćeri Herminom (1871.).²² Ivan pl. Lucić bio je vlastelinski šumar. Službovao je u Punitovcima do 1857. (gdje se rodio sin Dragutin), u Trnavi do 1864., u Semeljcima 1865., u Drenju do 1868., te ponovno u Trnavi od 1874. do 1882. god.²³ Potom je bio semeljački načelnik, sve do smrti 1884. god.²⁴

Sin Dragutin, liječnik, koji je rođen u Punitovcima, umro je u Trnavi 1882. godine, u dobi od 25 godina. Ivanova supruga Hermina, rodom iz Sombora, umrla je također u Trnavi 1888. godine, u dobi od 52 godine. Oboje su pokopani na đakovačkom groblju. Herminu nalazimo na jednoj od rijetkih fotografija načinjenih u Đakovu šezdesetih godina 19. stoljeća, koju je načinio mladi ljekarnik Klaudio Prikelmayer, koji je zasigurno stanovao u susjedstvu kod ljekarnika Trangerera.

18 Na kč. br. 769. ZKO, zk. ul. 62.

19 M. MARKOVIĆ, „Đakovo i Đakovština”, 245.

20 Njezin nadgobni spomenik autor je vidio 2011. godine među uklonjenim spomenicima u klesariji na kraju đakovačkog groblja. Na spomeniku je bio tekst: Katarina Hummel, geb. Seidl / gestorben im 68. Lebensjahre / am 27. Dezember / 1868.

21 ZKO, zk. ul. 62.

22 Kćerka Hermina Lucić rođena je u Đakovu 16. 12. 1871. godine. Kuma je bila susjeda Marija, supruga Ladislava Trangerera. Kao mjesto rođenja upisan je kućni broj 72, a što je smatramo pogrešno, te da je trebao biti upisan broj 71, gdje je živjela obitelj Lucić. Usp. Matična knjiga krštenih/rođenih rkt. župe Đakovo (dalje: MKR).

23 [Milko CEPELIĆ i Matija PAVIĆ], *Josip Juraj Strossmayer biskup bosansko-đakovački i sriemski god. 1850. – 1900.*, Zagreb, 1900. – 1904., 918–919.

24 Ivan pl. Lucić rođen je u Đakovu, umro je u Semeljcima 24. 6. 1884., a pokopan je na đakovačkom groblju 26. 6. 1884. godine. Usp. Matična knjiga umrlih rkt. župe Đakovo. Upisano je da je živio na kbr. 71. Usp. Matična knjiga umrlih rkt. župe Đakovo (dalje: MKU). Upisano je da je živio na kbr. 71.

Kuća je bila prostrana, te su dio Lucićevi zasigurno davali u najam. Prema upisima iz matičnih knjiga ovdje je 1879. godine rođena Valerija, kći županijskog mjernika Armina Krausa i Marije rođ. Höcheneiden.²⁵

Hermina Lucić poslije suprugove smrti kuću je prodala 1887. godine Antunu Phildiusu.²⁶ Izgleda da on ovdje nije stanovao, već da ju je iznajmljivao. Naime, Mirko Marković navodi da su ovdje stanovali njegov otac i djed. Navodi da je ovdje živio Tomo Marković (1840. – 1913.), rodom iz Tomašanaca, sa suprugom Mandom rođ. Plavšić iz Viškovaca, sa svoja dva sina Đurom (1876.) i Stipom (1879.). Tomo je njegov djed, a Đuro otac.²⁷ Mirko Marković (1929. – 2009.), geograf i kartograf, ne navodi je li i on ovdje živio. Napisao je više radova o Đakovu i selima u Đakovštini.

Prema podacima iz Matične knjige umrlih ovdje je 1895. u dobi od 39 godina umro kotarski živinar Andrija Račić, rodom iz Zagreba, koji je ovdje živio sa suprugom Marijom rođ. Vargić.

Od Phildiusa kuću je 1897. godine naslijedio Franjo Gabut.²⁸ Franjo je bio kabaničar, oženjen Sofijom rođ. Skender (1848. – 1930.). Izgleda da Franjo ovdje nije stanovao, s obzirom na to da je imao u blizini u vlasništvu kuću br. 65., koja je bila u Gupčevoj ulici. Od Franje je kuću naslijedio sin Ivan Gabut.²⁹ Marković navodi da se poslije Markovića ovdje naselio krojač Ivša Gabut. Ivan Gabut zvani Ivša (1875.) bio je aktivni društveni radnik. Bio je i starješina Hrvatskog sokola. Oženio se 1919. udovicom Hedvigom Teufel rođ. Šestak.³⁰

Ivan Gabut kuću je prodao 1941. godine Zemljoradničkoj kreditnoj i privrednoj zadruzi.³¹ Poslije Drugog svjetskog rata kuća je nacionalizirana, te su ovdje živjeli brojni stanari.

U vrijeme pisanja Markovićeve rada početkom sedamdesetih godina 20. stoljeća, kuća je navodno bila prazna i napuštena.³² Ubrzo je i srušena.

25 Valerijina kuma bila je susjeda Marija Tranger. Usp. MKR.

26 ZKO, zk. ul. 62; ZI br. Z-125/1888. Ugovor od 7. 12. 1887. godine.

27 M. MARKOVIĆ, „Đakovo i Đakovština”, 245.

28 ZKO, zk. ul. 62; ZI br. Z-2248/1897. Urudžbena isprava.

29 ZKO, zk. ul. 62; ZI br. Z-3790/1905. Urudžbena isprava.

30 „Tri svadbe”. *Glas slobode*, Đakovo, 23. 2. 1919., 3. Prema MKU Hedviga je umrla 11. 3. 1927. u dobi od 42 godine u bolnici u Zagrebu, a pokopana je na đakovačkom groblju.

31 ZKO, zk. ul. 62; ZI br. Z-249/1941. Kupoprodajni ugovor od 6. 6. 1941. godine.

32 M. MARKOVIĆ, „Đakovo i Đakovština”, 245.

Krajem osamdesetih godina sagrađena je trokatnica s poslovnim prostorima u prizemlju i potkrovljem, a nosi kbr. 5. Zgrada se sastoji od šest poslovnih i 17 stambenih prostora.³³

Slika 4. Jedna od stanarki ulice, Hermina pl. Lucić rođ. Buzagić (1836. – 1888.), snimljena šezdesetih godina 19. stoljeća. Ova fotografija pripada među najstarije u Đakovu.

Slika 5. Kuća starog kućnog broja 71. Snimka iz šezdesetih godina 20. st. Foto: Ivan Germovšek.

33 ZKO, zk. ul. 8214.

1.3 Kuća broj 72

Na mjestu sadašnje trokatnice nekoć je bila kuća br. 72.³⁴ Najstariji poznati vlasnik iz zemljišnih knjiga bio je Ladislav Tranger. On je kuću kupio 1861. godine.³⁵ Ladislav je bio ljekarnik, kao i njegov otac Josip Tranger. Trangerovi su od davnina ljekarnici u Đakovu, a ovdje je zasigurno bila i ljekarna.³⁶ Josip Tranger je sa suprugom Terezijom rođ. Spiegel imao djecu: Ladislava (1833.), Teodora (1835.), Eduarda (1844.), Alojzija i Ivana. Terezija je ovdje umrla 1861. godine u dobi od 58 godina, a Josip je umro prije nje.

Kći Ivana udala se za ljekarnika Ivana Budaya, koji je zasigurno ranije ovdje radio. Ovdje su živjeli neko vrijeme. Izgleda da je kuća bila dovoljno prostrana za više stanara. Ivan i Ivana imali su djecu: Stjepana (1851.), Mariju (1853.)³⁷, Aureliju (1854.), Hedvigu (1857.)³⁸, Idu (1859.)³⁹, Tereziju (1861. – 1879.), Gašpara (1863. – 1871.) i Franju (1865. – 1865.). Budayevi kasnije sele u sadašnju Frankopansku ulicu, zadnju kuću do parka, koja je nekoć imala broj 455. Tamo su rođena djeca Terezija, Gašpar i Franjo. Ivana Budaya spominje Agneza Szabo kao općinskog načelnika.⁴⁰ Pouzdano znamo da je načelnikom bio 1867. god.⁴¹

34 Na kč. br. 770. ZKO, zk. ul. 63.

35 ZKO, zk. ul. 63. Kupio ju je za 8.000 f.

36 O ljekarnama u Đakovu opširnije u: Željko LEKŠIĆ, „Ljekarne i ljekarnici u Đakovu do Drugog svjetskog rata”, *Đakovački vezovi, Prigodna revija 1995.*, 40–42; Željko LEKŠIĆ, „Kratka povijest ljekarništva u Đakovu do Drugog svjetskog rata”, *Zbornik Muzeja Đakovštine*, 13/2017., 127–144.

37 Marija se u dobi od 19 godina vjenčala 1873. s učiteljem Ivanom Nep. Schneiderom, s kojim je živjela u Satnici. Usp. Matična knjiga vjenčanih rkt. župe Đakovo (dalje: MKV). Poznato nam je da su imali djecu: Amaliju (Ljubicu) (1880.), koja se 1900. udala za Antuna Kneževića iz Bugojna, i koja je umrla u Zagrebu 1979., Zoricu Mariju (1881.), koja je umrla u Osijeku 1970. Imali su još djece koja su umrla u ranoj mladosti: Ladislava (1874. – 1878.) i Karla (1875. – 1877.), a 1884. godine umrla su djeca: Kornelio u dobi od 8 godina, Emil u dobi od 6 godina i Karlo u dobi od 11 mjeseci. 1885. godine umro je tek rođeni Engelbert.

38 Hedviga se u dobi od 22 godine vjenčala 1879. s Isidorom Piringerom, općinskim bilježnikom iz Gradačca, a rođenim u Đakovu. Usp. MKV.

39 Ida se u dobi od 22 godine vjenčala 1881. s Aleksandrom Schönöm (1845. – 1895.), knjigovođom štedionice, rodom iz Siska. Usp. MKV. Poznata su nam djeca: Angela (1882. – 1882.) i Marija (1894. – 1895.). Suprug Aleksandar umro je 1895.

40 Agneza SZABO, „Đakovo i središnje institucije Hrvatske u Zagrebu u 19. stoljeću”, *Diacovensia, Đakovo*, 1995., 81.

41 Bio je kum na vjenčanju Josipa Versaka i Ivane Heiligstein 1867. god., a u MKV upisano je da je kum Ivan Buday *comunitatis praeter*.

Zasigurno je ovdje stanovao i mladi ljekarnik Požežanin Klaudio Prikelmayer, koji je u đakovačkoj povijesti zabilježen kao prvi đakovački fotograf. Godine 1869. odlazi u Valjevo u Srbiju, gdje je dobio koncesiju za ljekarnu, a sljedeće godine vraća se da bi se oženio Pavkom Brauneis, koju je odveo u Valjevo. U prilog vjerojatnosti da je i on ovdje stanovao govori i činjenica kako se na jednoj od rijetkih sačuvanih njegovih fotografija nalazi susjeda Hermina Lucić, supruga Ivana pl. Lucića.

Ladislav je nastavio voditi očevu ljekarnu. Oženio se Marijom rođ. Woidička (1842.), rodom iz Osijeka. Imali su sina Dragutina odnosno Karla (1868. – 1904.), koji je kasnije također bio ljekarnik.

Marija je ovdje umrla 1883. godine u dobi od 41 godine. Ladislav je 1888. godine kupio kuću u glavnoj ulici od nasljednika pokojnog trgovca Milka Pinterovića. Kasnije je tamo preseljena ljekarna, koja je poslovala pod nazivom *K Svetom duhu*, a tamo je i danas ljekarna. Otišao je živjeti u Osijek, gdje je zasigurno i umro 1899. godine. Karlo se oženio Emilijom odnosno Emom rođ. Furtinger, a živjeli su u kući u glavnoj ulici. Umro je 1904. godine, a obje kuće naslijedila je supruga Ema, koja se preudala i odselila u Varaždin. Ema, preudana Antunović, kuću je prodala 1912. godine Ljudevitu i Tereziji Teufel.⁴²

Terezija Teufel umrla je 1912. god., a njezin dio naslijedilo je osmero djece: Laura Milković, Katica Poznić, Marija Filipčić, Agneza Kren, Josefina Böhm, Ludvig Teufel, Terezija Teufel i Ana Teufel (posljednjih troje malodobni).⁴³ Ljudevit Teufel i njegova djeca kuću su prodali 1918. godine Olgi Kršnjavi iz Drenja.⁴⁴ Olga Kršnjavi, kasnije udana Anschau (1898. – 1985.), bila je kći Dragutina Kršnjavoga (1851. – 1922.) i Dragice rođ. Oblak (1866. – 1952.).⁴⁵ Mirko Marković Olgu ne navodi, a navodi da je posjednik bio Branko Kršnjavi.⁴⁶ Branko Kršnjavi (1892. – 1970.)⁴⁷ bio je njezin brat,

42 ZKO, zk. ul. 453. ZI Z-323/1912. Kupoprodajni ugovor od 21. 1. 1912. godine.

43 ZKO, zk. ul. 453, ZI Z-906/1915. Urudžbena isprava od 13. 6. 1914. godine.

44 ZKO, zk. ul. 453. ZI Z-1380/1918. Kupoprodajni ugovor od 20. 4. 1918. godine.

45 Olgina majka Dragica odnosno Dragojla rođena je Đakovčanka. Rođena je 1866. od roditelja Aleksandra Oblaka i Alojzije rođ. Pavletić. Usp. MKR.

46 Usp. M. MARKOVIĆ, „Đakovo i Đakovština”, 245.

47 Branko Kršnjavi rodio se u Osijeku 9. 2. 1892. Polazio je Trgovačku akademiju u Osijeku i Zagrebu. Posvetio se gospodarstvu u Mandićevcu. Još kao dječak počeo se baviti glazbom. O glazbi svjetovnoj i crkvenoj pisao je u đakovačkom *Narodnom listu*, a za tisak je spremljen oveći ciklus violinskih koncerata (Jugoslavenska rapsodija, Ples đavla itd.). Popularna mu je skladba

a moguće je da je i on ovdje stanovao. Također je zasigurno ovdje stanovao i njezin brat Janko Kršnjavi (1886. – 1935.) kao umirovljeni kapetan bojnog broda, kada nije boravio u Mandićevcu na obiteljskom imanju.⁴⁸

Dragutinova kći Olga udala se za Krunoslava Anschaua (1895. – 1985.) iz Osijeka. Imali su sina Mladena, koji je 1920. godine rođen u Đakovu, zasigurno u ovoj kući. Mladen Anschau živio je u Grazu, na čijem sveučilištu je kasnije postao doktor filozofije 1948. godine. Umro je u Grazu 1987. godine.

Olga Anschau rođ. Kršnjavi kuću je proдалa 1924. godine trgovcu Edi Löblu iz Đakova.⁴⁹

Löblovi su bili Židovi, koji su nestali u Holokaustu u Drugom svjetskom ratu. Kuća je za vrijeme rata prenesena u vlasništvo NDH, a nakon skidanja vlasništva NDH 1946. godine, prenesena je u vlasništvo nove socijalističke države.⁵⁰ Tada je kuću preuzela državna pastuharna, odnosno kasnije Centar za selekciju konja, kako se tada ta ustanova nazivala. Kasnije se ta ustanova pripojila Poljoprivredno industrijskom kombinatu Đakovo. Na kraju su ovdje bili stanovi. Ovdje su stanovali, između ostalih: Viktor Osredečki (1940. – 2006.), Katica Repić, obitelji Sajer, Štangl i drugi. Zgrada je srušena oko 1985. godine. Potom je sagrađena sadašnja trokatnica, koja zauzima i dio sljedeće okućnice.

1.4 Kuća broj 73

I ovu kuću je u 19. stoljeću podignulo vlatelinstvo za potrebe svojih službenika.⁵¹ Bila je to prostrana kuća sa sedam prozora do ulice. Koliko je točno ovdje bilo stanova, nije nam poznato.

Ovdje je stanovao vlastelinski službenik Ivan Huponja sa suprugom Valburgom rođ. Jurkas. Imali su djecu: Milku (1883. – 1884.), Anđelu

Mignon. Prema: Rudolf Franjo MAGJER, *Znameniti i zaslužni Hrvati 925-1925*, Zagreb, 1925., 150.

48 Na đakovačkom groblju, na pravoslavnom dijelu groblja, nalazi se grobnica obitelji Kršnjavi, gdje su pokopani Dragutin, Janko i Draga Kršnjavi.

49 ZKO, zk. ul. 453. ZI Z-2893/1924. Kupoprodajni ugovor od 27. 11. 1924. godine.

50 ZKO, ZI Z-2773/1946. Preneseno u korist Zemljišnog fonda agrarne reforme i kolonizacije.

51 Na kč. br. 773. ZKO, zk. ul. 67, 2938.

(1886.), Zvonimira (1888.), Mariju (1897. – 1898.) i Emiliju (1901. – 1906.)⁵². Huponja je 1886. i 1887. godine bio ravnatelj paromlina, kasnije je do 1895. godine bio kasnar (žitničar), a od 1900. provizor.⁵³

Ovdje je stanovao i provizor Dragutin odnosno Karlo Weber sa suprugom Anom rođ. Holzer, a ovdje im se rodio sin Vilko (1893. – 1894.), te sa suprugom Emilijom rođ. Prukner rođena su djeca Leo (1895. – 1895.) i Vilhelmina (1896. – 1896.). Weber je bio provizor do 1895. godine, a potom kasnar (žitničar) do 1897. god.⁵⁴

Mirko Marković navodi da su poslije Huponje ovdje živjeli vlastelinski činovnici Ivan Penavin i Franjo Horvatović.⁵⁵

Poslije Drugog svjetskog rata kuća je bila u posjedu đakovačke Šumarije, koja je ovdje bila sve do sedamdesetih godina prošlog stoljeća, do izgradnje nove upravne zgrade u Palmotićevoj ulici. Potom je kuća srušena. Dio okućnice uzet je za cestu, te je zajedno sa susjednom okućnicom ovdje sagrađena trokatnica s potkrovljem, koja nosi kbr. 7. Zgrada se sastoji od pet poslovnih i 16 stambenih prostora.⁵⁶

1.5 Vlastelinske staje, kasnije gradska tržnica

Na prostoru na kojemu je sada gradska tržnica do 1924. godine bio je kompleks vlastelinskih zgrada.⁵⁷ Ovdje su bile staje za potrebe vlastelinstva. Nakon osnivanja Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Đakovu 1872. godine ovdje su bila njihova spremišta i društvene prostorije, sve do 1922. godine kada je sagrađena nova zgrada Društva u Ulici Matije Gupca. Po sjedištu Vatrogasnog društva ova ulica se nakon preseljenja sjedišta nazivala Stara vatrogasna, a potom su Đakovčani Ulicu (sadašnjeg naziva) Matije Gupca nazivali Vatrogasnom ulicom.

52 Emilijina krštena kuma bila je susjeda Emilija Tranger rođ. Furtinger, po kojoj je i dobila ime. Usp. MKR. U MKU ime joj je upisano kao Anica.

53 [M. CEPELIĆ i M. PAVIĆ], *Josip Juraj Strossmayer*, 917–918.

54 [M. CEPELIĆ i M. PAVIĆ], *Josip Juraj Strossmayer*, 917.

55 M. MARKOVIĆ, „Đakovo i Đakovština”, 245.

56 ZKO, zk. ul. 8430.

57 M. MARKOVIĆ, „Đakovo i Đakovština”, 245.

Iza zgrada prema istoku bilo je veliko dvorište sve do jednog ovećeg objekta vidljivog na staroj mapi, iza kojeg je prema istoku bio pašnjak, kojeg su Đakovćani nazivali Bajnak, a služio je za napasanje krava smještenih u vlastelinskom objektu koji je bio poznat pod imenom Švajcerija.

M. Marković navodi da je ovdje živio Tomo Reiman (1844.) i njegova žena Eva rođ. Wagner (1856.), te da su imali osmero djece: Baru (1875.), Jozu (1876.), Augusta (1878.), Tomu (1882.), Mariju (1884.), Anu (1887.), Helenu (1889. – 1892.) i Matu (1892.).⁵⁸ Iz drugih izvora poznato nam je da je Tomo Reiman bio kolar u službi vlastelinstva, te je to bio razlog njegova stanovanja ovdje. Kasnije je sagradio svoju kuću u Preradovićevoj ulici te tamo odselio.

Nakon rušenja ovih objekata nekoliko godina prije Drugog svjetskog rata ovdje je otvorena gradska tržnica, a napuštena je dotadašnja na Strossmayerovu trgu. Premještanje tržnice sa Strossmayerova trga bilo je predviđeno Regulatornom osnovom Đakova, koja je bila donesena pred Drugi svjetski rat. O Regulatornoj osnovi čitali smo u zagrebaćkim novinama *Novosti*: „Najglavnija točka regulatorne osnove, koja će biti najprije provedena, je uredjenje tržišta za tjednu pijacu. Sadašnje tjedno tržište održaje se u središtu Djakova na Strossmayerovom trgu ispred katedrale. Kako ovo mjesto nije podesno za tržište, a i maleno je, to će biti prava blagodat kad se ono odavde ukloni. Za uredjenje novog tržišta vode se pregovori između predstavnika đakovačke općine i biskupa g. dra Akšamovića za otkup zemljišta u t. zv. ‚Bajnak‘, gdje su do nedavno bile stajе biskupskog dobra. Stajе su uklonjene s ovog zemljišta, i ono sada stoji prazno. Prostor u ‚Bajnak‘ vrlo je velik, jer cijeli kompleks imade preko 10 katastarskih jutara površine. Općina ovdje namjerava urediti centralno tržište, gdje će biti sva roba, koja se dovodi na pijacu. Ukoliko budu sretno pregovori završeni, tržište bi se moglo preseliti onamo već sredinom ljeta. Sadašnje tržište pred katedralom predviđeno je, da će se parkirati.”⁵⁹

Planove utvrđene Regulatornom osnovom uskoro je poremetio rat. Odmah poslije rata pitanje premještanja tržnice s Trga ponovo je postalo aktualno. O planovima izgradnje moglo se pročitati u đakovaćkom tisku sljedeće: „Prvi blok između Vodnikove ulice (od sjemeništa) do kanala, koji prolazi pored

58 M. Marković, *isto*, 245.

59 Regulatorna osnova predviđja proširenje trga pred katedralom i njegovo pretvaranje u park, *Novosti*, god. XXIII., br. 128, Zagreb, 10. 5. 1939., 9.

vatrogasnog spremišta, bit će izgrađen za gradsku tržnicu, na koju će se preseliti cijela đakovačka pijaca sa trga ispred crkve i pokrajnjih ulica. Prednji viši dio poravnat će se i urediti kao tržnica sa klupama, dok će onaj niži dio pozadi do kanala biti uređen za kolnu pijacu (za prodaju žitarica, kupusa, bundeva i t. d.). Između gornje i donje pijace bit će sagrađena zatvorena tržnica u duljini od kojih 80 metara sa prostranom dvoranom, u kojoj će se odvijati cio promet pijačni zimi i za vrijeme nepogodna vremena. Ispod te tržnice, a sa strane kolne pijace bit će uređen prostor za klupe, za magazine, za javne zahode i t. d.”⁶⁰ Dalje se navodi kako bi se financirala izgradnja tržnice: „A gradnja i uređenje tržnice izvest će se pomoću zajma. Koliki će biti zajam, još nije utvrđeno, jer treba najprije da se dovrše i predlože nacrti nove tržnice, da bi se moglo odlučiti o visini troškova gradnje. Jedno je sigurno: nova tržnica će sama sebe isplatiti.”⁶¹

Nova tržnica sagrađena je oko 1950. godine. Tržnica je kasnije nešto povećana parceliranjem Bajnaka, koji se protezao sve do zgrade zvane Švajcerija, u kojoj je i tržnici pripao dio. Na području tržnice bilo je arheoloških nalaza, od doba neolita do antičkog Rima. Do njih se vjerojatno došlo prilikom uređenja tržnice.⁶²

Iako je još 1946. postojala zamisao izgradnje zatvorene tržnice u dužini od 80 metara, nikada se nije ostvarila. Osamdesetih godina 20. stoljeća izgrađena je zatvorena tržnica, ali mnogo manjih dimenzija, koja je ujedno u prizemlju služila i kao atomsko sklonište. Zatvorena tržnica ima poslovne prostore u prizemlju i na katu, a i atomsko sklonište podijeljeno je na poslovne prostore. Na jugoistočnom dijelu nalazi se poslovnica pošte. Bilo je ideja natkrivanja i ostalog dijela tržnice, ali nisu ostvarene. Tržnica je s vremenom više puta mijenjala svoj izgled, a zadržala je svoju osobinu da je jedan od najprometnijih dijelova grada u tržne dane. Tržnicom upravlja gradsko komunalno poduzeće Univerzal d. o. o. Komplex tržnice nosi kbr. 9.

60 „Parcelacija Bajnaka, Gradnja nove tržnice”, Đakovština, Đakovo, 30. 3. 1946., 3.

61 „Parcelacija Bajnaka, Gradnja nove tržnice”, *isto*.

62 Hedviga DEKKER, Đakovo i njegova okolica kroz kulturno historijske spomenike, br. 1, Muzej Đakovštine, Đakovo 1959., Katalog arheoloških nalazišta. Navodi se da su nalazi bili na kč. br. 919/2. Valja napomenuti da je to broj iz tadašnje mape, koji se koriste u katastru, dok su druge kč. br. koje se u radu spominju one koje se koriste u zemljišnim knjigama – gruntovnici, od 1879. godine, a nastale su nakon uspostave katastra i mape 1863. godine.

Slika 6. Spremište Dobrovoljnog vatrogasnog društva, koje se koristilo do završetka gradnje novog spremišta 1922. godine, a nalazilo se u južnom krilu nekadašnjih biskupijskih staja na području današnje tržnice.

Slika 7. Pogled na ulicu s južne strane sedamdesetih godina 20. st. Foto: Ivan Germovšek.

1.6 Kuća A. Cesarca 11

Od tržnice prema jugu nalazi se kuća katnica, na uglu južnog dijela Splitske ulice i Ulice A. Cesarca. U njezinom prizemlju odavno se nalazi gostiona *Piazza* vlasnika Josipa Ivanovića. Međutim, ona pripada u Splitsku

ulicu i nosi broj 2. Dalje na jug s njome je spojena kuća na uglu Cesarčeve i Pavićeve.⁶³ Na dijelu kuće u Ulici A. Cesarca nalaze se dva poslovna prostora. Vlasnik kuće je Borislav Bošnjak iz Donjih Andrijevac.

2. Zgrade na zapadnoj strani

Na zapadnom dijelu ulice nalaze se tri zgrade, koje su sagrađene na dijelovima zemljišta koje je prethodno oduzeto od vrtova i dvorišta kanoničkih kurija u vlasništvu Stolnoga kaptola, odnosno Biskupije. Prve dvije sagrađene su krajem pedesetih godina, a treća, najjužnija šezdesetih godina 20. stoljeća. Ta treća nalazi se uz Strossmayerov prolaz, a to je prolaz koji povezuje Strossmayerov trg i Ulicu Augusta Cesarca.

2.1 Zgrada A. Cesarca 2-4

Zgrada je sagrađena krajem pedesetih godina 20. stoljeća, na dijelu vrtova najsjevernije kanoničke kurije, koja je nosila stari kućni broj 67. U zgradi postoji 30 stanova, podijeljenih na dva ulaza.⁶⁴

2.2 Zgrada A. Cesarca 6-8

I ova zgrada je sagrađena krajem pedesetih godina 20. stoljeća, na dijelu vrtova kanoničke kurije, koja je nosila stari kućni broj 69, a to je treća gledajući od katedrale. U zgradi postoje 32 stana, podijeljena na dva ulaza.⁶⁵

2.3 Zgrada A. Cesarca 10-12

Zgrada je sagrađena šezdesetih godina 20. stoljeća, na dijelu vrtova kanoničke kurije, koja je nosila stari kućni broj 70, a to je četvrta gledajući od katedrale.

U prizemlju se nalaze tri poslovna prostora. U zapadnom dijelu, odnosno lijevom dijelu, nalazi se najmanji poslovni prostor, nekoć u vlasništvu

63 Kč. br. 842/2/1, po katastru kč. br. 7256/1.

64 ZKO, zk. ul. 8402.

65 ZKO, zk. ul. 4892.

trgovačkog poduzeća Trgopromet, pa zatim PAN-a, a sada u vlasništvu Đakovačko-osječke nadbiskupije. Srednji, najveći poslovni prostor, bio je u vlasništvu Poljoprivredno industrijskog kombinata Đakovo, koji je ovdje držao trgovinu *Dvori*. Sve Kombinatove trgovine prestale su s radom 1995. godine, a poslovni prostori prodani su. Ovaj poslovni prostor tada je i kupljen, a od tada je prazan. I treći poslovni prostor bio je u vlasništvu Kombinata, koji je ovdje držao mesnicu, pa poljoprivrednu apoteku. I on je prodan, a novi vlasnik neko je vrijeme držao poljoprivrednu apoteku. Već godinama je prazan.

Iznad poslovnih prostora nalazi se 8 stanova, podijeljenih na dva ulaza.⁶⁶

Nakon navedenih zgrada na zapadnom dijelu, dalje na jugu ulice nalazi se dugačak zid, iza kojeg se nalaze zgrade Bogoslovnog sjemeništa i starijeg Doma za umirovljene svećenike. Bogoslovno sjemenište ima adresu Strossmayerov trg 5.

*Slika 8. Pogled na ulicu s južne strane. Lijevo u zgrade na zapadnom dijelu ulice.
Foto: Ivan Germovšek.*

66 ZKO, zk. ul. 8486.

Zaključak

Današnja Ulica Augusta Cesarca u Đakovu nastala je u prvoj polovini 19. stoljeća, kao spoj Ulice Matije Gupca i Pavićeve ulice, sadašnjih naziva, koje su nastale nešto ranije, početkom 19. stoljeća. Ubrzo nakon nastanka ulice Đakovačka biskupija, koja je bila vlasnik zemljišta, izgradila je red kuća na istočnoj strani, te više staja. U kućama su živjeli brojni biskupijski službenici, od kojih su neki bili istaknuti članovi zajednice, te poznate osobe u đakovačkoj povijesti. Te su kuće porušene pretežno osamdesetih godina 20. stoljeća kako bi ustupile mjesto višekatnim stambeno-poslovnim novogradnjama. I preko puta, na zapadnom dijelu ulice, izgrađeno je nakon 1945. godine i nacionalizacije ovog zemljišta nekoliko višekatnica. Na mjestu gdje su nekoć bile staje, u jednome dijelu njih, nastalo je prvo spremište Dobrovoljnog vatrogasnog društva, po kojemu je ulica i dobila naziv: Vatrogasna ulica. Kasnije je na mjestu tih staja poslije Drugog svjetskog rata nastala gradska tržnica. U prizemljima zgrada na istočnoj strani ulice nalaze se brojni poslovni prostori zbog kojih je ova ulica dobila na važnosti, te je postala jedna od najprometnijih gradskih ulica, osobito u tržne dane, kada je na tržnici mnogo veći promet negoli u drugim danima u tjednu.

SUMMARY

Željko Lekšić

AUGUST CESAREC STREET IN ĐAKOVO: HISTORY OF BUILDINGS AND OWNERS

The article describes August Cesarec Street, which runs from Matija Gubec Street in the north to the southern end of Splitska Street. It highlights the old houses located on the eastern side of the street, which are no longer in their original ownership, as well as the new buildings that have been constructed on both the eastern and western sides. Originally, the street was called Vatrogasna, named for the Volunteer Fire Department depot that operated there from its founding until 1922, when a new depot was established on Matija Gubec Street. After this, it became known as Stara Vatrogasna. In the 1950s, buildings in this area were demolished to make way for a city market. During the 1980s and 1990s, the old houses on the eastern side were also torn down to allow for the construction of multi-story residential buildings. Development on the western part of the street began after World War II, following the removal of the gardens that belonged to the manor houses on J. J. Strossmayer Square.